

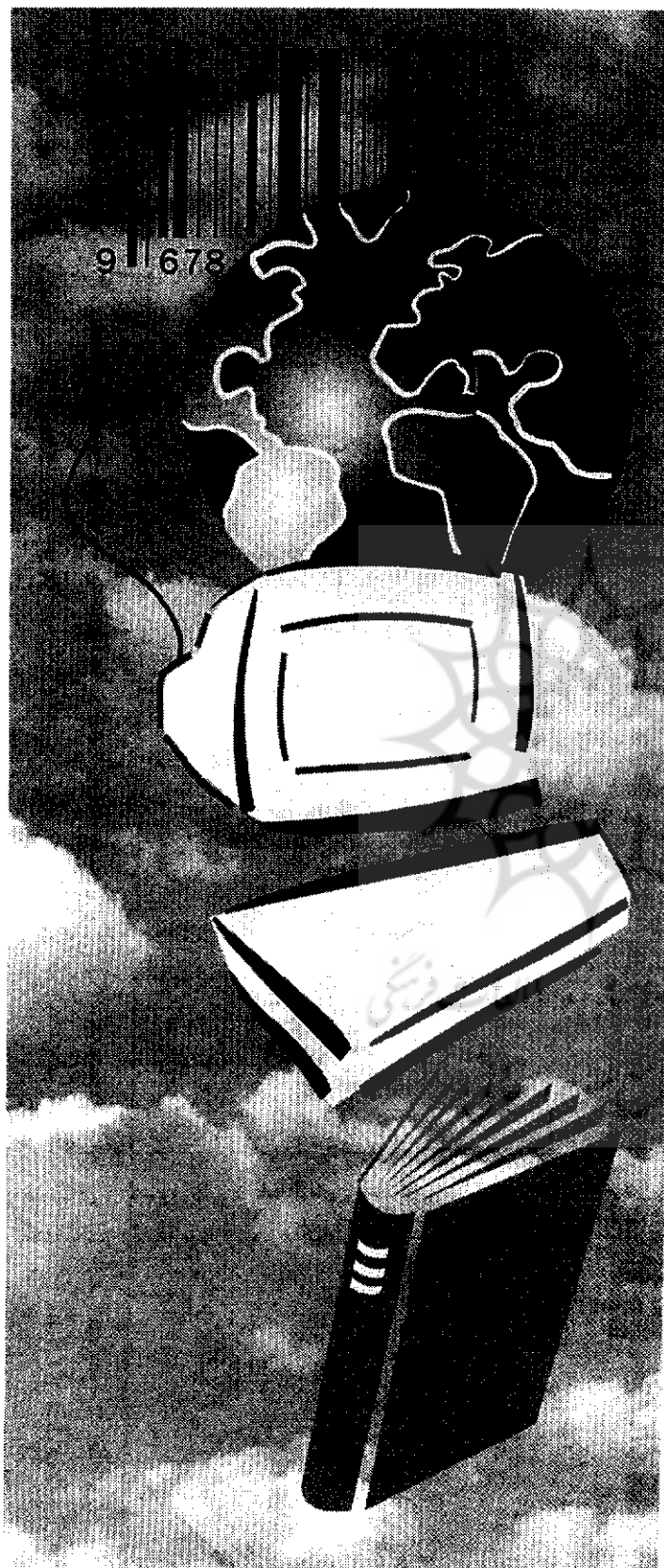
آموزش و بازآموزی کتابداران و متخصصین اطلاعرسانی در محیط شبکه^۱

نویسنده: سیرج ویرکوس^۲
ترجمه: نجیبه افغانی^۳

مقدمه:

در بازار کار سال ۲۰۰۰ و بعد از آن، نیاز به مهارت‌ها با آنچه که امروز در برنامه‌های دانشگاه‌ها آموزش داده می‌شود کاملاً متفاوت خواهد بود. فن‌آوری اطلاعات پیوسته مسایل جدیدی را برای آموزش بالاخص برای کتابخانه و علم اطلاعرسانی مطرح می‌کند. مهارت‌هایی مثل کارکردن با چندرسانه‌ای‌ها و کار با منابع شبکه به طور چشمگیری مورد نیاز است. کتابداران نه تنها ناگزیر از آگاهی و نحوه استفاده از منابع محلی هستند، بلکه آنها باید بدانند مطلبی را چگونه مشخص و به آن دسترسی پیدا کنند و به طور مؤثر منابع را از هزاران نقطه در اطراف شبکه بدست آورند. منابع اطلاعاتی جدید و تغییر و تحول سریع اطلاعات و فن‌آوری ارتباطات به تغییرات پی‌درپی در کتابخانه و برنامه آموزشی علم اطلاعرسانی و محتوای دوره‌های آموزشی نیاز دارد.

آموزش، یادگیری و حمایت از یادگیرنده در آموزش عالی به طور قابل توجه تمایل به فضای آموزشی جدیدی دارد که بوسیله شبکه‌های الکترونیکی ایجاد گردیده است. یک روش جدید آموزش که فراگیری شبکه‌ای است به عنوان یک ویژگی اساسی محیط آموزش عالی تلقی شده است.

کارشناسی ارشد) و برای کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی استونیایی بود.

آموزش اینترنت در برنامه آموزشی کتابداری و علم اطلاع‌رسانی

آموزش اینترنت در سال ۱۹۹۳ به برنامه‌های آموزشی بخش آموزش اطلاعات دانشگاه علوم تربیتی تالین اضافه گردید. استفاده از اینترنت بخشی از دروس «مقدمه فن‌آوری آموزشی» و «سیستم‌های اطلاعاتی و شبکه‌ها» تلقی شد.

در سال ۱۹۹۶ «سیستم فرا متن»^۴ به برنامه آموزشی به عنوان یک درس انتخابی و «جستجو و بازیابی اطلاعات از اینترنت» به عنوان درس اجباری برای دانشجویان تمام دانشکده علوم اجتماعی پیشنهاد گردید. در مارس ۱۹۹۷ یک برنامه آموزشی «کتابداری و علم اطلاع‌رسانی» از دانشگاه علوم تربیتی تالین مورد قبول بود و درس فرارسانه^۵ به برنامه به عنوان یک درس اجباری اضافه شده بود. برخی از دانشجویان سایر دانشگاه‌های استونیا نیز برای دوره‌های آموزشی اینترنت دانشگاه علوم تربیتی تالین ثبت‌نام کردند. منابع اینترنت و سرویس‌های مربوط به آن نقش مهمی را در سایر دوره‌های آموزشی کتابداری و علم اطلاع‌رسانی دارند. در حال حاضر اینترنت به عنوان یک ابزار آموزشی در دوره‌های آموزشی مثل «منابع اطلاعاتی»، «آموزش استفاده‌کننده»، «روابط عمومی و بازاریابی» و غیره استفاده می‌شود. همچنین دانشجویان جهت ثبت‌نام در فهرستهای بحث مربوطه به واحدهای درسی تشویق می‌شوند. دانشجویان جهت ارتباط با اساتیدشان و طرح سؤالات از طریق پست الکترونیکی اقدام می‌نمایند.

آموزش حرفه‌ای مداوم

برای کمک به متخصصین اطلاع‌رسانی و روزآمد نگهداشتن آنها با تغییرات سریع محیط (محیط اطلاعاتی)، تطبیق با آهنگ رشد نیازهای آموزشی، مرکزی برای کارهای اطلاعاتی در داخل بخش مطالعات اطلاعاتی دانشگاه علوم تربیتی تالین در ژوئن ۱۹۹۵ تأسیس شد. دوره‌های اینترنت در مرکز خیلی طرفدار داشت و علاوه بر آن از

اینترنت به عنوان یک ابزار اساسی در ارتباطات شناخته شده و به عنوان یک منبع اطلاعاتی برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و تجاری در استونیا تلقی می‌شود. استونیا در سال ۱۹۹۱ به اینترنت متصل شد ولی دسترسی واقعی تا زمانی که چند دانشگاه علوم استونیایی قبل از سال ۱۹۹۲ به شبکه اینترنت کشورهای اروپای شمالی متصل شوند میسر نشد. در نتیجه کتابخانه دانشگاه علوم استونیا اولین کتابخانه از کشورهای اتحاد جماهیر شوروی سابق بود که به اینترنت متصل شد. سایر کتابخانه‌های تحقیقاتی استونیا (مثل کتابخانه ملی استونیا (۱۹۹۲)، کتابخانه دانشگاه تارتو^۴ (۱۹۹۳) و غیره) بعداً به اینترنت وصل شدند. کتابخانه دانشگاه علوم تربیتی (پداگوژی) تالین در پاییز سال ۱۹۹۳ دسترسی کامل به اینترنت یافت. پیش از آن دانشگاهها فقط می‌توانستند از امکانات پست الکترونیکی استفاده نمایند.

شبکه‌ای کردن در سه ایالت بالتیک مدیون حمایت دانشمندان و حمایت‌های خارجی به خصوص یونسکو و جامعه اروپا و بنیاد سوروس^۵ و غیره می‌باشد.

تعداد استفاده‌کنندگان اینترنت به سرعت افزایش یافت. در سال ۱۹۹۲ در استونیا ۲۳ رایانه با اینترنت ارتباط داشت، در مارس سال ۱۹۹۷، تعداد ۹۹۹۱ رایانه به اینترنت مرتبط شدند. زمانی کوتاه بعد از شروع، مدتی که استفاده‌کنندگان تنها متخصصین شبکه‌ها بودند، استفاده‌کنندگان غیرحرفه‌ای و غیرفنی نیز به این جرگه پیوستند، کتابداران اولین استفاده‌کنندگان اینترنت در استونیا هستند.

اولین دوره آموزشی رسمی اینترنت در استونیا در دانشگاه علوم تربیتی تالین در نوامبر سال ۱۹۹۳ بوسیله دان‌مان^۶ (راديو آزادی اروپا - راديو آزادی) با تخصیص کمک مالی و طرح مخصوص ایرکس^۷ به منظور تربیت کتابداران و سایر کارکنان اطلاعات برگزار گردید. در آن زمان کتابخانه دانشگاه علوم تربیتی تالین^۸ تنها مکانی در استونیا بود که امکان استفاده از طریق اینترنت را از طریق پایانه‌های عمومی به طور وسیع داشت. در سایر کتابخانه‌ها فقط برخی ایستگاه‌های کاری در بخش‌های مختلف بود که به اینترنت وصل بودند. بعد از آن دوره چندین دوره دیگر در کتابخانه دانشگاه تالین برای کارکنان دانشگاه برگزار گردید (عمدتاً برای دانشجویان

متخصصین اطلاعات، همچنین از آموزگاران و مدیران مدارس، گروه‌های مختلف بازرگانی و غیره در دوره‌های آموزشی اینترنت ثبت‌نام کرده‌اند. «اینترنت برای مبتدیان» (۱۶ ساعت)، «جستجو و بازیابی در اینترنت» (۱۶ ساعت)، «فرا متن» (۸ ساعت) در مرکز کار اطلاعات^{۱۱} عرضه گردیده است.

آموزش از راه دور

آموزش از راه دور زمینه مهم برای توسعه آموزش مداوم حرفه‌ای است. آموزش عالی از راه دور در اروپا در آغاز مرحله سوم تکاملش قرار دارد. اما فکر آموزش از راه دور به شیوه مدرن در استونیا در سال ۱۹۹۳ شروع و گسترش یافت. فرآیند مطالعه و آموزش از راه دور مدرن در بخش مطالعات اطلاعاتی دانشگاه علوم تربیتی تالین در سال ۱۹۹۴ آغاز گردید. این نوع آموزش برای انتقال از یادگیری سنتی به روش یادگیری انطباق‌پذیر، مخصوصاً در طرح‌های آزمایشی در مرکز مورد استفاده قرار گرفته است. در ماه مه سال ۱۹۹۶ کاربرد آزمایشی آموزش از راه دور در دوره‌های بازآموزی کتابداری و اطلاع‌رسانی گنجانده شد.

طرح آزمایشی آموزش از راه دور برای کتابداران مدارس اولین طرحی است که در مرکز کار اطلاع‌رسانی «بخش مطالعات اطلاعاتی در شمای آموزش انطباق‌پذیر» مورد قبول واقع شد. مراحل طراحی این دوره‌ها با شناخت نیازها و انتخاب ابزار مناسب از سال ۱۹۹۵ به بعد صورت گرفت. هدف از آموزش بالا بردن کیفیت خدمات اطلاع‌رسانی و آموزش مداوم به کتابداران مدارس در استونیا است. این طرح با هدف آگاهی دادن به شرکت‌کنندگان از توانایی‌های بالقوه شبکه می‌باشد. برای کسب برخی مهارت‌های اساسی در جستجو و بازیابی اطلاعات در شبکه و انتشار در روی اینترنت از طریق شبکه وب جهانی، روابط عمومی و بازاریابی، آموزش استفاده‌کنندگان و غیره بود. شرکت‌کنندگان در طرح امیدوار بودند که کتابخانه آموزشگاه نقش فعال در فرآیند آموزش در مدرسه در استونیا ایفا کند، به طوری که از کار آموزگاران و شاگردان حمایت نموده و نشان خواهد داد چگونه از منابع جدید اطلاعات بهره‌گیری کنند و از اطلاعات برای تولید دانش استفاده کنند و با این روش از حجم اطلاعات بی‌مورد کاسته و بهترین منبع برای نیازهای خاص و

توانایی‌های هر یادگیرنده انتخاب شود.

امروزه طراحان برنامه یادگیری از راه دور حق انتخاب زیادی از روش‌های ارائه اطلاعاتی به شیوه همزمان و غیرهمزمان را دارا می‌باشند. انتخاب ابزار به ماهیت موضوع و مهارت‌هایی که باید بدست بیاید بستگی دارد و مهارت‌ها به پوشش سطح دانش و مهارت‌های قبلی یادگیرنده‌ها و یادگیرنده‌ها و یاددهنده‌ها، دسترسی معلمان به تجهیزات انتخاب ابزار آموزشی، همچنین به حد زیادی به بودجه طراح دوره بستگی دارد. برای ایجاد دسترسی سطح بالا به امکانات رایانه، اینترنت نقش اساسی در ارتقاء آموزش از راه دور کتابداران مدارس در استونیا دارد. خیلی از مدارس، رایانه در اختیار دارند و مدارس استونیا خیلی بهتر از کتابخانه‌های عمومی با فن‌آوری اطلاعات مجهز شده‌اند. جنبه آموزش از راه دور به صورت پیوسته^{۱۲} به میزان تجهیز مدارس با وسایل مخابراتی و کاهش قیمت کامپیوتر پیشرفت می‌نماید.

یک طرح تحت عنوان «پرش پلنگ»^{۱۳} جهت کامپیوتری کردن مدارس در استونیا در دست اقدام است. اجرای مرحله اول این طرح «پرش پلنگ» در سالهای ۹۹ - ۱۹۹۷ برای تهیه رایانه به مدارس استونیا است (یک رایانه برای ۱۰ الی ۲۰ نفر شاگرد جهت ارتباط با اینترنت). ارائه آموزش از راه دور از طریق اینترنت به طور قابل ملاحظه در مقایسه با سایر ابزار آموزشی ارزان است و معلمان رایانه در مدارس ممکن است حامی کتابداران مدارس در جهت یادگیری فعالیت‌ها در شبکه باشند. ارتباط رایانه‌ای برای طی دوره آموزشی بین آموزگاران و یادگیرندگان و بین یادگیرندگان در محل‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. ما از امکانات همزمان مثل صحبت کردن و ارتباطات غیرهمزمان مثل پست تصویری و وب جهانی^{۱۴} به صورت فایل اسکی^{۱۵} یا به عنوان ضمیمه که برای منابع یادگیری قالب‌بندی شده‌اند استفاده می‌کنیم. مواد آموزشی به صورت فرم‌های قابل قبول به روی شبکه جهانی وب که از طریق شبکه اینترنت نیز قابل دسترسی است برای دانش‌آموزان مورد استفاده قرار می‌گیرد و سبب می‌گردد کتابداران مدارس به اطلاعات مفید دسترسی یابند. دانش‌آموزان تشویق می‌شوند منابع محلی و جهانی شبکه‌ای را نیز مورد استفاده قرار دهند. تعدادی از صفحات وب برای

دوره راهنمایی‌های لازم برای اطلاعاتی که برای کتابداران مفید می‌باشد طراحی شده است.

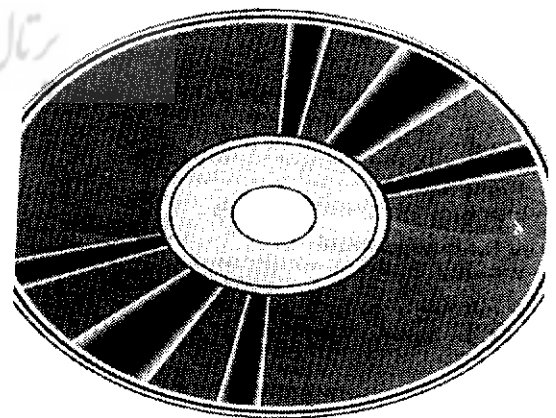
برای ایجاد ارتباطات مشابه در یک دوره، زمانی که تمام اعضای گروه اطلاعات یکسان دریافت می‌کنند لیست کی.ار.^{۱۶} برای کتابداران مدارس در نظر گرفته شده است. این لیست امکان دوره‌های بحث و ارسال سوالات و یا نظریات به اعضای هیئت علمی را ممکن می‌سازد. دانشجویان از طریق پست الکترونیکی تکالیف آموزشی دانشکده را ارسال داشته و تکالیف با تأیید و نظر استاد به همان روش بر می‌گردد. در نتیجه این طرح آزمایشی طرح طولانی مدت در آموزش از راه دور برای کتابداران و متخصصین اطلاعاتی تحت عنوان دوره فن‌آوری اطلاعات از پاییز سال ۱۹۹۶ در کتابخانه‌ها شروع شده است. هدف این طرح و تداوم آموزش تخصصی برای کتابداران و متخصصین اطلاع‌رسانی به روش آموزش از راه دور برای تقویت طرح توسعه واقعی در نظام کتابخانه و اطلاع‌رسانی استونیا است. طرح آموزش از راه دور برای سالهای بین ۲۰۰۰ - ۱۹۹۶ طراحی شده و شامل سه دوره است:

- آموزش از راه دور برای کتابداران کتابخانه‌های علمی
- آموزش از راه دور برای کتابداران کتابخانه‌های مرکزی

عمومی

- آموزش از راه دور برای کتابداران سایر کتابخانه‌های

عمومی مدارس

طرح شامل سطوح مختلف است: مهارت‌های مقدماتی رایانه، سیستم‌های جامع کتابخانه‌ای، ابزارهای اساسی اینترنت، جستجو و بازیابی اطلاعات در اینترنت و پایگاههای تجاری، تولید پایگاههای اطلاعاتی. انتشار الکترونیکی و روشهای تحلیل اطلاعات، منابع اطلاعاتی استونیایی در محیط شبکه، آموزش استفاده‌کننده و مشاوره و غیره.

طرح آموزش از راه دور برای کتابداران و متخصصین اطلاع‌رسانی امتیاز اینترنت را در آموزش از راه دور نشان داده است. مشکلات استفاده از این تغییرات سریع فن‌آوری که به سرعت متحول می‌شود، فراگیری از راه دور را در بخش مطالعات اطلاعاتی دانشگاه تالین در آینده به ما داده است. از طریق این طرح‌ها، فن‌آوری برای توسعه روش‌های استفاده آینده مورد آزمایش و ارزیابی قرار گرفته است.

اینترنت به عنوان یک ابزار تحقیق

اینترنت به عنوان یک ابزار تحقیق و همچنین به عنوان یک موضوع تحقیق در بخش مطالعات اطلاع‌رسانی دانشگاه تالین مورد استفاده قرار گرفته است. در سال ۱۹۹۴ نویسنده‌ای، تحقیقی از طریق پست الکترونیک راجع به استفاده از اینترنت در بین دانشگاهیان انجام داد. تحقیق به صورت مقاله در سومین سمپوزیوم بین‌المللی (BOBCATSSS) در بوداپست ارائه شد (در سال ۱۹۹۵). هدف از آن بررسی، یافتن راهی برای استفاده دانشگاهیان از منابع الکترونیکی شبکه‌ای بود. ما گرایش استفاده‌کنندگان کتابخانه را نسبت به خدمات جدید اطلاعاتی و میزان توانایی‌هایشان را برای کسب مهارت برای این کار و همچنین ابزار نیازهای اطلاعاتی آنها در نظر گرفته‌ایم. ما سعی کردیم بفهمیم چرا مردم از اینترنت و غیره استفاده می‌کنند. چه نوع پایگاههای اطلاعاتی و امکاناتی استفاده می‌کنند و منابع اطلاعاتی مورد علاقه آنها در اینترنت چیست؟ منظور از آن پرسشنامه کسب ایده‌های بهتر از استفاده‌کنندگان دانشگاه و یافتن راه‌هایی بود که چگونه کتابخانه می‌تواند محققین دانشگاه را برای یافتن راه‌هایی برای استفاده از شبکه به طور مؤثر کمک کند. تحقیق در مورد استفاده از اینترنت در محیط دانشگاه اکنون به تمام دانشگاههای استونیا گسترش یافته است.

برای بدست آوردن یک تصویر کلی از استفاده واقعی از اطلاعات تجاری و خدمات اطلاعات تجاری در استونیا، شامل منابع شبکه‌ای، یک گروه از دانشگاه تالین و کتابخانه ملی استونیا یک بررسی از طریق پرسشنامه در سال ۱۹۹۵ انجام داده‌اند. در بهار ۱۹۹۷ یک تحقیق در مورد استفاده شرکت‌های تجاری در استونیا از طریق پست الکترونیکی بوسیله این بخش انجام گرفته است.

اینترنت به عنوان یک ابزار انتشاراتی

کتابها و نشریات الکترونیکی در دنیای اطلاعاتی مدرن خیلی متداول می‌شوند و قسمت اصلی یک کتابخانه واقعی هستند. همچنین تعداد نشریات الکترونیکی در زمینه کتابداری و علم اطلاع‌رسانی افزایش می‌یابد. اینفو فروم^{۱۷} نشریه الکترونیکی به عنوان یک ایده در پاییز سال ۱۹۹۵ در بخش مطالعات اطلاع‌رسانی دانشگاه تالین در مدت دوره آموزشی «مشکلات جاری علم اطلاع‌رسانی» شکل گرفت. تحلیل محتوا، دامنه و توسعه علم اطلاع‌رسانی در استونیا مشخص نمود که نیاز مبرمی است برای یک مجله حرفه‌ای که بتواند کارهای مختلف علم اطلاع‌رسانی را با هم مرتبط کند و وجود دارد. یک مجله الکترونیکی به نظر ما بهترین فرم ارائه تغییرات سریع در اطلاع‌رسانی و فن‌آوری مخابرات و همچنین تأثیر آن در کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشد.

نشریه اینفو فروم به صورت فصلنامه بوسیله بخش مطالعات اطلاع‌رسانی چاپ می‌شود و یک ویرایش به زبان انگلیسی دارد. اینفو فروم در واقع در چارچوب زیر عمل می‌کند:

- مقدمه رشته‌های مختلف علم اطلاع‌رسانی؛
- تجزیه و تحلیل آموزش در دوره علم اطلاع‌رسانی؛
- انتشار نتیجه تحقیقات رشته علم اطلاع‌رسانی؛
- آشنا شدن با تحقیقات دانشجویان علم اطلاع‌رسانی؛
- مطرح و بررسی مسایل تخصصی کتابداری و علم اطلاع‌رسانی؛
- آگاهی از رویدادها در زندگی حرفه‌ای و شرکت در آنها.

اینترنت به عنوان یک وسیله توسعه حرفه‌ای

با ورود اینترنت و با بکارگیری آن بیشتر تکنیک‌های سنتی

در پیشرفت تخصصی توسعه یافته و سرعت گرفته است. شبکه الکترونیکی به مقدار زیادی تأثیرات مثبتی در فرآیند تحقیقات و توسعه تخصصی در بخش مطالعات اطلاع‌رسانی دانشگاه تالین داشته است. با اشتراک نشریات الکترونیکی، گروه‌های بحث و بررسی و سرویس‌های آگاهی از اطلاعات جاری دانشجویان توسعه یافته و از طریق ارتباط الکترونیکی اینترنت تسهیلاتی در دسترسی به متخصصین و مجربین در این حرفه را نیز فراهم کرده است.

نتایج

این مقاله بررسی کوتاهی است از روش‌هایی که در بخش مطالعات اطلاعاتی دانشگاه تالین برای پاسخگویی به ضرورت‌های محیط شبکه‌ای بکار گرفته است. بخش مطالعات اطلاعاتی در حال حاضر در دست تهیه روش‌های جدید آموزش و پرورش برای یادگیری و استفاده و پشتیبانی الکترونیکی و روشهای آموزشی که در آن یادگیرنده به عنوان مرکز اصلی تلقی می‌گردد، است.

بخش اطلاع‌رسانی دانشگاه تالین اقدامات جالب و زیادی برای استفاده از اینترنت در آموزش از راه دور به عمل آورده است. اینترنت همانند یکی از منابع اطلاع‌رسانی و یک وسیله ارتباطی، یک ابزار آموزشی در آموزش دانشگاهی و آموزش مداوم و راهی برای انجام تحقیقات و یک ابزار انتشاراتی و به عنوان یک وسیله توسعه حرفه‌ای در بخش تلقی می‌شود.

یادداشتها

1. Education and Training of Librarians and Information Professional in the Network Environment.
2. Sirje Virtus
۳. رئیس کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه علامه طباطبایی
4. Tartu
5. Soros
6. Dawn Mann
7. IREX
8. Tallin Pedagogical University (TPU)
9. Hypertext
10. Hypermedia
11. Center Information Work
12. On-Line
13. Tiger Leap
14. World Wide Web. (W.W.W.)
15. ASCII
16. KR List
17. Infoforum